

будівництва. Продавці на первинному ринку, враховуючи суму можливих збитків, не поспішають суттєво знижувати ціну на житло, намагаючись стимулювати попит не тільки ціновими інструментами. Продавці на вторинному ринку мають більше можливостей використовувати фактор ціни під час продажу житла, що виявляють у поступовому зменшенні середнього рівня ціни 1 кв. м.

Різна тактика та фінансова ситуація продавців вторинного та первинного ринку житла в умовах відображається у відмінностях щодо цінових тенденцій на ринках.

Література

1. Бокс Дж., Дженкинс Г. Анализ временных рядов. Прогноз и управление. В.1. — М.: Мир, 1974. — 404 с.
2. Новиков Б.Д. Рынок и оценка недвижимости в России. — М.: Экзамен, 2000. — 512 с.
3. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — 170 с.
4. www.blagovest.ua
5. www.irn.ru
6. www.realt.ua

Стаття надійшла до редакції 05.04.2010 р.

УДК: 311.2.

С. Л. Нестерова,

аспірант,

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Анотація. У даній статті проводиться аналіз динаміки розвитку страхового ринку України. Наведено основні показники діяльності страховиків за 1994—2008 рр. Обґрунтовано динаміку чисельності страхових компаній, розкрито тенденції розмірів статутних фондів та присутності іноземного капіталу. Проаналізовано динаміку валових страхових премій та виплат, визначено рівень збитковості страхового сектору.

Ключові слова: страхова компанія, страхова премія, страхова виплата, перестраховування, рівень виплат, статутний фонд.

Аннотация. В данной статье проводится анализ динамики развития страхового рынка Украины. Наведены основные показатели деятельности страховщиков за 1994—2008 г. Обосновано дина-

мику численности страховых компаний, раскрыто тенденции размеров уставных фондов и присутствия иностранного капитала. Проанализировано динамику валовых страховых премий и выплат, определён уровень убыточности страхового сектора.

Ключевые слова: страховая компания, страховая премия, страховая выплата, перестрахование, уровень выплат, уставный фонд.

Annotation. This article devotes to analyse dynamics of development Ukrainian insurance market. Main activities of insurers are pointed for 1994–2008. Grounded dynamics of quantity of insurance companies, the tendencies of sizes of charter fund and presence of foreign capital are exposed. The dynamics of gross and net insurance premiums and claims have been analyzed, loss level of the insurance sector is certain.

Keywords: insurance company, insurance premium, insurance payment, reinsurance, loss level, charter fund.

Страховий ринок України виник із проголошенням незалежності країни і водночас відчув на собі всю жорстокість і безкомпромісність міжнародної страхової системи. Чи не найбільшою проблемою стало його формування за відсутності історичних коренів та відірваності української страхової системи радянського періоду від світових страхових ринків. Процес зародження та розвиток страхового ринку України має багато спільного з аналогічними процесами в інших постсоціалістичних країнах, але в нашій країні є деякі специфічні риси.

Поняття «страховий ринок» склалося вже на початку 1990-х років, а Закон України «Про страхування» в березні 1996 року став фундаментом для розвитку сучасного ринку страхових послуг. У результаті перереєстрації страховиків значно зменшився кількісний потенціал: 798 у 1996 р. у порівнянні з 210 у 1997 р.

Останніми роками в Україні певною мірою відбувся перехід від застійно-перерозподільної моделі функціонування страхового ринку до моделі розвитку. Саме тому питання статистичного аналізу динаміки та розвитку є актуальним при дослідженні даного сектору економіки.

Варто зазначити, що особливістю формування вітчизняного страхового ринку в останні роки є і те, що він розвивався в умовах поступового зростання основних макроекономічних показників. Як відомо, розширення спектру фінансових послуг та зростання ролі небанківських фінансових установ у інвестиційному процесі є важливим підґрунтям економічного зростання та необхідною передумовою розвитку інших секторів економіки. Однак комплексні дослідження су-

часного фінансового сектору України показали, що він ще не повною мірою відповідає тенденціям світових фінансових ринків.

Адже як показує досвід економічно розвинутих країн, добре налагоджена страхова справа, розвиток і належне функціонування небанківських кредитних установ, сприяють сталості фінансових систем та розв'язанню соціальних проблем. Акумуляючи значні обсяги коштів вони слугують потужним джерелом інвестицій в економіку країни, що розвивається стрімкими темпами. У багатьох країнах світу рівень розвитку небанківського фінансового сектора і фінансових ринків у цілому є індикатором зрілості ринкових відносин.

Аналіз страхового ринку сьогодення відображає зростання основних показників його діяльності та дає змогу зробити висновок, що він перебуває на етапі поступового інтегрування у світовий. З кожним роком зростає кількість страхових компаній (рис. 1).

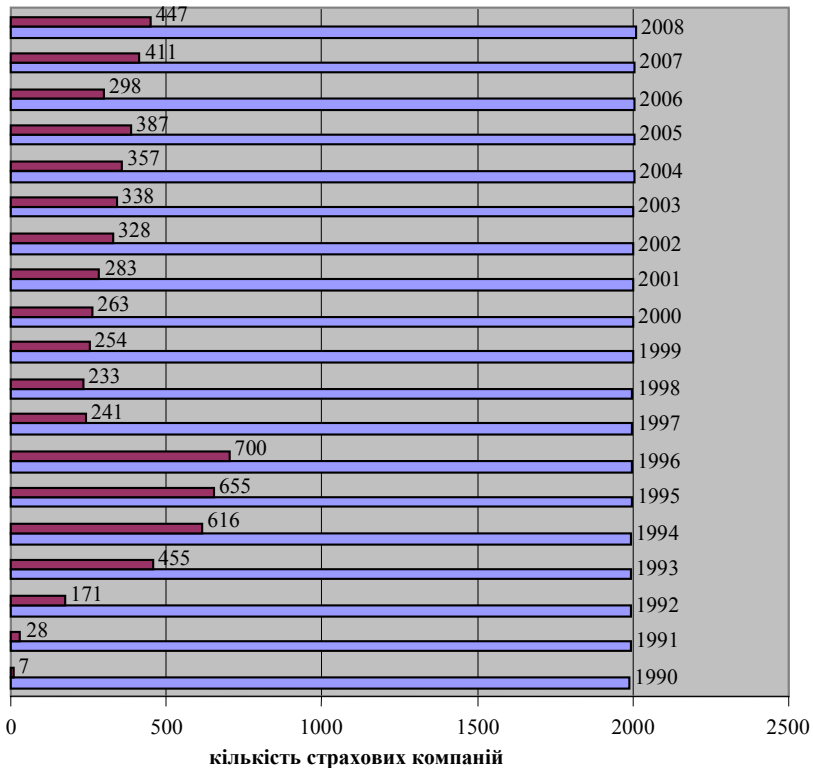

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні у 1990—2008 рр.

Так, перші комерційні страхові компанії почали створюватися у 1990 р., а вже інтенсивному зростанню загальної кількості у 1991—1996 рр. сприяло: створення дочірніх компаній, російськими страховиками в Україні, формування відділеннями Укрдержстраху паралельних комерційних страхових компаній, створення страхових компаній при великих фінансово-промислових структурах, з ініціативи зарубіжних інвесторів тощо. Однак велика кількість новостворених страхових організацій ще не означала створення повноцінного страхового ринку.

Проте значна частина цих страхових компаній одержувала доходи від діяльності «фінансових пірамід», або інфляційних коливань. У 1997 р. на ринку спостерігалось різке падіння кількості страхових компаній (майже у 2,9 разу), і поступове зростання їх кількості з 1998 по 2008 рр. Станом на початок 2008 р. кількість діючих страхових компаній становила 447 і зросла на 8,7 % порівняно з попереднім роком.

Важливими статистичними показниками, що характеризують загальний розвиток ринку, є: сукупні обсяги премій та виплат; розміри статутних фондів страхових компаній, їх власного капіталу й активів, страхових резервів; частка страхування у ВВП країни; рівень виплат; частка ризиків, що передаються у перестрахування та ступінь присутності іноземного капіталу.

До недавнього часу український страховий ринок був обмежений для іноземного капіталу. Таке становище склалося через протекціоністську спрямованість вітчизняного законодавства — участь іноземців обмежувалася 49-відсотковою часткою у статутному фонді страхової компанії. Але сьогодні можна спостерігати дещо іншу ситуацію. За 2006 рік зареєстровано 3 компанії з іноземними інвестиціями на загальну суму 24,69 млн грн, протягом 2007 року до Держреєстру було включено 8 страховиків з іноземними інвестиціями, загальна сума яких становила 65,07 млн грн. Загалом, на початок 2008 року в Україні працювало 78 страхових компаній з іноземним капіталом (з них 11 компаній з 100 % іноземним капіталом).

Український страховий ринок приваблює іноземні страхові компанії своїм високим потенціалом розвитку. Страхові ринки в США, країнах Європи зростають щороку на 1–2 %. Тоді як в Україні загальний обсяг зібраних страхових премій, за даними Ліги страхових організацій (ЛІСОУ), у 2006 р. зріс на 7,6 %, у 2007 р. — на 30,2 %, у 2008 р. — на 33,3 % (до 24 млрд грн). Сегмент страхування життя взагалі зростає на 50—60 % щороку. Про високий потенціал зростання свідчить і частка страхування у

ВВП — 2,5 % в Україні та 15 % у західних країнах. Інша причина експансії закордонних компаній на український ринок — висока дохідність страхової справи в Україні.

На нашу думку, перевагами присутності іноземного страхового капіталу на українському страховому ринку є: можливість використання новітніх технологій і світового досвіду; покращення якості обслуговування страхувальників; удосконалення державного регулювання страхової діяльності на основі гармонізації правового середовища у страховій сфері й приведення його у відповідність до світових стандартів; підвищення вимог до капіталізації національних страховиків, що сприятиме збільшенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності страхових компаній.

Важливою проблемою українського страхового ринку сьогодні є невідповідність розмірів статутних фондів страховиків законодавчим нормам. Наявні тенденції на страховому ринку є позитивними — вони свідчать про прискорені темпи капіталізації протягом останніх років і зростання фінансової спроможності страхового ринку. Подібні явища особливо важливі з огляду на необхідність підвищення конкурентоспроможності вітчизняних страховиків в умовах порівняно вільного доступу на страховий ринок України іноземного капіталу.

Загальний обсяг сплачених статутних фондів вітчизняних страховиків збільшився з 23 млн грн у 1995 р. до 13,21 млрд грн у 2008 р.; величина сформованих страхових резервів зростає відповідно з 65,2 млн грн до 10,904 млрд грн.

Динаміка зростання статутних фондів є цілком зрозумілою. По-перше, це свідчить про виконання вимог страхового законодавства щодо мінімального сплаченого статутного фонду; по-друге, про привабливість для інвестування страхового ринку як галузі, що динамічно розвивається; по-третє, про усвідомлення страховиками необхідності збільшити фінансову потужність для безумовного виконання страхових зобов'язань. Величина ж резервів свідчить про потужність страхової компанії та фактично є гарантіями виплат страхувальникам у випадку настання страхової події.

У абсолютних показниках на ринку страхування спостерігається зростання валових страхових премій, отриманих страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків від страхувальників та перестраховальників, протягом 1994–2008 рр. (рис. 2). Так, обсяг зібраних страхових премій з 144,2 млн грн у 1994 р. зріс до 24,01 млрд грн у 2008 р., тобто у 166 разів.

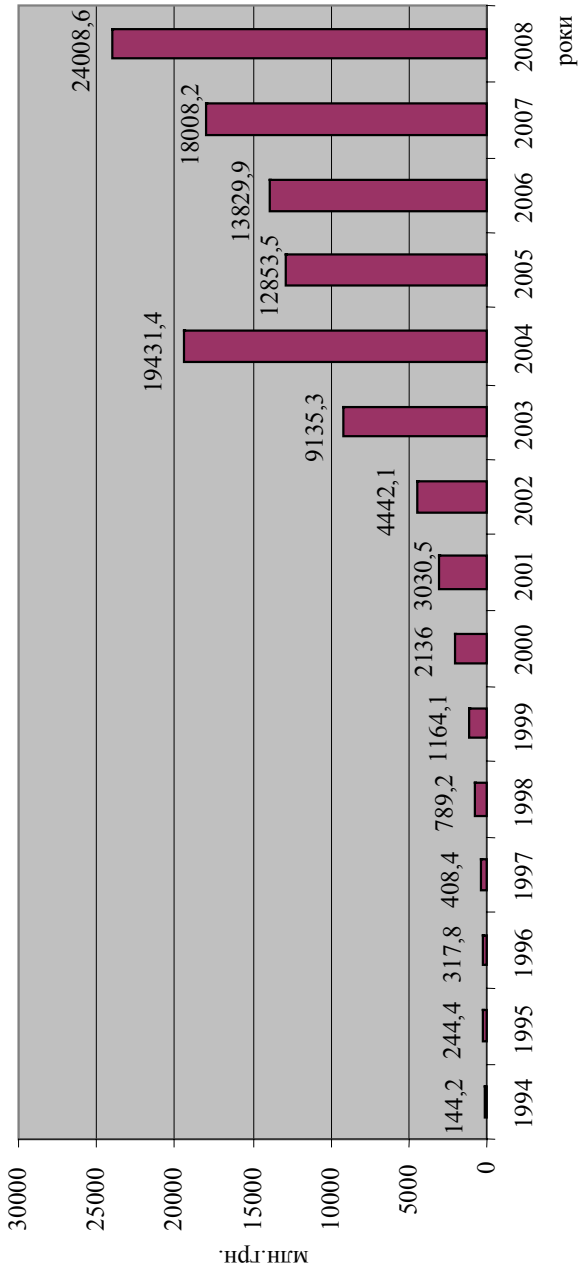

Рис. 2. Динаміка валових страхових премій в Україні у 1994—2008 рр.

Аналіз динаміки надходжень страхових платежів демонструє позитивні тенденції на ринку страхових послуг. Різне зменшення у 2005 році (майже 34 %) — позитивна ознака «оздоровлення» страхового ринку. Дані якісні зміни свідчили про поступове очищення його від «схемних» операцій, які провадилися реальним сектором економіки за посередництвом квазістрахування з метою уникнення оподаткування. Основна частка таких операцій проводилась через укладання договорів страхування фінансових ризиків з подальшим їх переведенням за кордон у вигляді перестрахування. Економічна заінтересованість суб'єктів господарювання внаслідок нерівних ставок оподаткування (25 % у реальному секторі економіки та 3 % у страховиків) впродовж багатьох років зумовила фактичну наявність двох ринків страхування — класичного (реального) та «схемного», при цьому останній за обсягами надходжень сягав 70—80 %.

Досліджуючи динаміку валових страхових виплат, можна зробити висновок, що зростання незначне, хоча в абсолютних показниках вони збільшились з 129,2 млн грн у 1997 р. до 7050,7 млн грн у 2009 р. (рис. 3). Але варто зазначити, випереджаючий розвиток темпів надходжень платежів над темпами виплат є характерним для ринків країн, які розвиваються.

Особливої уваги також заслуговує аналіз загального рівня страхових виплат в Україні (брутто норми збитковості) — цей показник наочно демонструє ефективність страхового бізнесу, адже дає можливість оцінити, яку частину від отриманих коштів страхові компанії спрямували на виплати, засвідчує якість роботи страховиків щодо матеріального захисту юридичних та фізичних осіб від найрізноманітніших ризиків. Динаміку рівня валових виплат зображено на рис. 4.

Відповідно до визначених тенденцій протягом 1994—2004 рр. спостерігалось тенденційне падіння рівня страхових виплат — з 66,2 % у 1994 р. цей показник поступово знижувався до 7,9 % у 2004 р. Починаючи з 2005 р. на ринку страхових послуг маємо поступове зростання рівня страхових виплат — з 14,7 % у 2005 р. до 29,4 % у 2008 р. (у 2 рази), що свідчить про покращення якості страхових послуг.

Аналіз та оцінка тенденцій розвитку страхового ринку вказує на те, що дохідність від страхової діяльності є надзвичайно високою в Україні. Необхідно зауважити, для порівняння, в економічно розвинутих країнах світу рівень страхових виплат становить від 30 до 70 %.

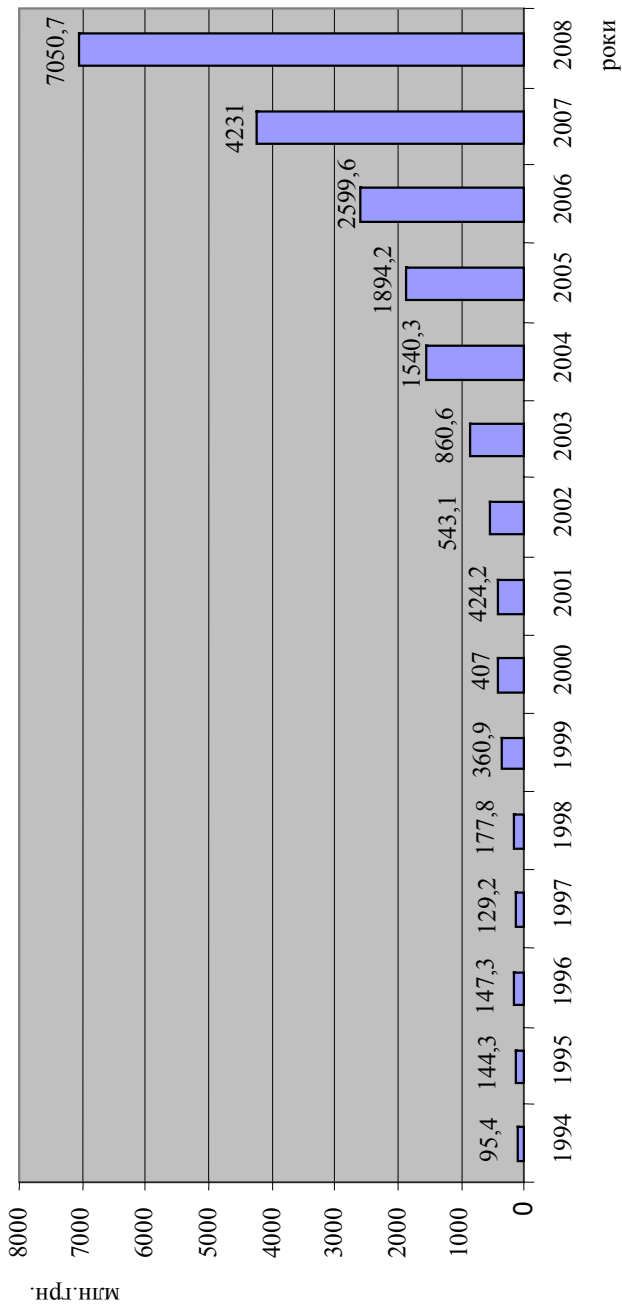

Рис. 3. Динаміка страхових відшкодувань в Україні у 1994–2008 рр.

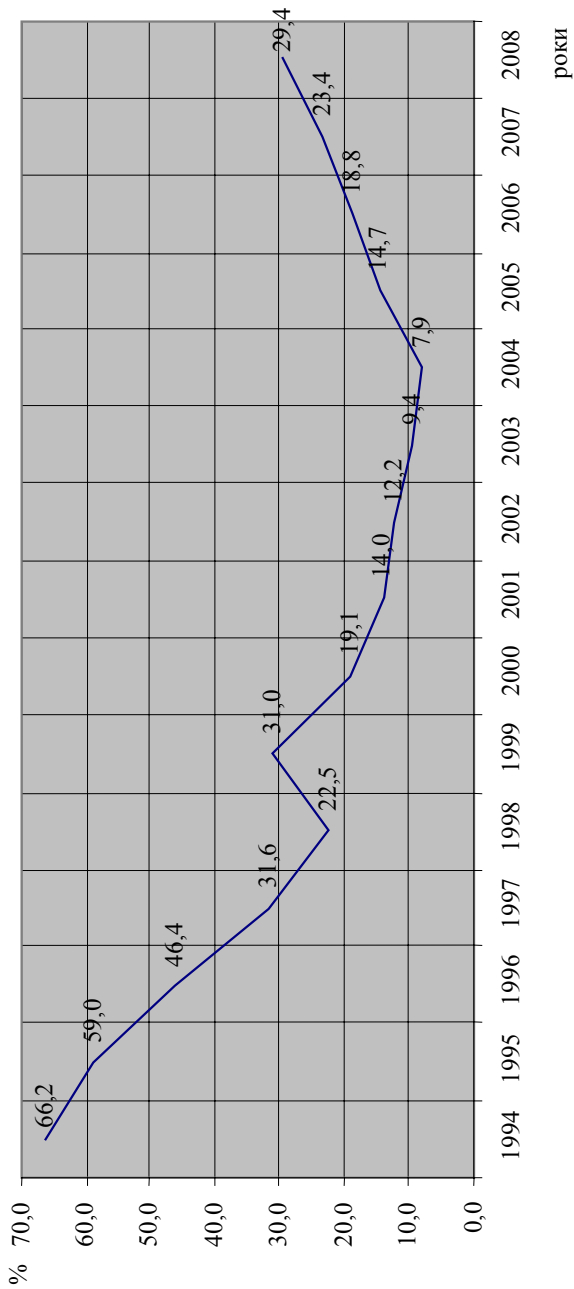

Рис. 4. Динаміка рівня страхових виплат в Україні у 1994—2008 рр.

Причинами низького рівня страхових виплат, на нашу думку, слугують: непоінформованість власників полісів з питань своїх прав; необґрунтоване завищення страховими компаніями розмірів страхових тарифів; відмова страховиків розробляти й виводити на ринок нові продукти, які мають досить високий ступінь ризику, порівняно з уже наявними; низький розвиток класичного страхування; невиконання окремими страховиками взятих зобов'язань перед страхувальниками.

Отже, страховий ринок України є складною багатофакторною динамічною системою, що об'єднує низку взаємопов'язаних і взаємозумовлених підсистем. Дослідження показали, що останні роки він демонстрував швидкі темпи зростання відносних кількісних параметрів, проте його якісні, а також абсолютні показники так і не досягнули рівня розвинутих західних держав, а страхові компанії не стали потужними інституційними інвесторами, здатними акумулювати заощадження населення та трансформувати їх в інвестиційні ресурси. Динаміки розвитку відбувається хоч і нерівномірно, але досить високими темпами, що відображає зростаючі потреби ринково орієнтованої економіки.

Література

1. *Александрова М. М.* Страхування: Навчально-методичний посібник / М. М. Александрова — К.: Центр навчальної літератури, 2002. — 207 с.
2. *Базилевич В.Д., Базилевич К.С.* Страхова справа. — К.: Знання, 2002. — 203 с.
3. *Осадець С.С.* Страхування: Підручник. — К.: КНЕУ, 2002. — 599 с.
4. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України / О. Вовчак // Світ фінансів. — 2007. — Вип. 1 — С. 107–115.
5. <http://www.dfp.gov.ua/>
6. <http://forinsurer.com/>

Стаття надійшла до редакції 28.05.2010 р.